Badanie pilotażowe nt. *Wpływu sztucznej inteligencji na model ryzyka audytu*

Scenariusz/kwestionariusz wywiadu strukturyzowanego

Wprowadzenie do rozmowy: Przedstawić cel badania.

Część 1. Metryczka *(wypełnia Ankieter) Do metodyki badań – charakterystyka respondentów*

1. **Imię i nazwisko R10**
2. **Stanowisko**

x	Audytor/**Biegły rewident**
	Dyrektor finansowy
	Nauczyciel akademicki
x	Inne, jakie: *Audit control*

3. **Sektor**

	Sektor prywatny
x	Sektor publiczny

4. **Doświadczenie zawodowe (liczba lat w zawodzie):** *czynne – 4 lata, uprawnienia od 14 lat (wykonywała taką pracę, że nie mogła czynnie wykonywać zawodu biegłego rewidenta)*
5. **Stopień/tytuł naukowy (jeśli dotyczy)** dr
6. **Lokalizacja /miejsce zamieszkania** *(miejsce zamieszkania - osoba fizyczna):*
   Miejscowość
   Kod pocztowy
   Województwo wielkopolskie

Część 2. Pytania merytoryczne

Pytania:

7. **Czy do tej pory znane było Panu/Pani zagadnienie dotyczące wykorzystania algorytmów opartych na sztucznej inteligencji w programach finansowo-księgowych i/lub w audycie (procesie kontroli)?**

x	Tak
	Nie

8. **Czy Państwo wykorzystują algorytmy oparte na sztucznej inteligencji w programach finansowo-księgowych i/lub w audycie (procesie kontroli)?**

x	Tak
	Nie
	Nie dotyczy

Jeśli tak, proszę opisać dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie. *(free text)*

Może ja tak powiem ogólnie o instytucji (audit control), to w instytucji to tak, ale bardziej analitycy. Bo jesteśmy młodą instytucją, to pewnie jak pani z koleżeństwem robiła wywiad, to ma pani rozeznanie. Ja do tej pory zajmowałam się kontrolami u biegłych i wykorzystywaliśmy – teraz, myślę, że jakieś przetargi są też zrobione, do tej pory ja właściwie tylko o Excelu mogę powiedzieć. Czyli nie było specjalnych dedykowanych programów w departamencie, w którym ja pracowałam i w części pracy, którą ja się zajmowałam. Bo mamy też taką komórkę, która się zajmuje analizą. I później już na przykład do moich czynności tutaj należało - to już przy pomocy Excela, nie aż tak po prostu poważne, może bym tak powiedziała, próby, bo to już na mniejszych zbiorach, wybranych, także Excel wystarczający. Chociaż Excela nie nazwiemy sztuczną inteligencją, tylko wyjaśniam po prostu, dlaczego odpowiadam „tak", a z czego ja korzystałam.

9. **Czy spotkał/a się Pan/Pani z problematyką badawczą/dyskusją dotyczącą związku między wykorzystaniem AI a ryzykiem audytu?**

[ ] Tak
[x] Nie

Jeśli tak, proszę opisać dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie. *(free text)*

Szczerze mówiąc, to nie brałam udziału w takiej dyskusji, powiedzmy zamoderowanej publicznie. Koleżeństwo, biegli, to różne rzeczy zgłaszają, no bo to jest myślę taka kwestia finansowa i wielkości firmy. I i to właśnie jak takie różne informacje mi przekazywali, że nieraz jak to jest w audycie - na przykład biegły z dużej firmy robi całą grupę kapitałową, bada, a biegli z mniejszych jednostek robią poszczególne badania w tych mniejszych spółkach. No to właśnie byli zadziwieni, że proszono ich o przesłanie danych, bo biegły grupy musi scalić wszystko, i że to szybciutko zrobią i na przykład mu tam za pół godziny, czy za godzinę już wracały wyniki. Tak że osobiście w swojej pracy się nie zderzyłam z tym i no, nawet nie nigdy nie było chyba tak, żeby biegli jakąś taką konferencję temu poświęconą zrobili. Chociaż troszeczkę byłam w innym zawodzie, bo pracowałam w administracji państwowej, także na tym rynku, jak mówię, to nie mogłam działać. To tak od tych 4 lat co działam. Dużo jest takich firm audytorskich jednoosobowych, czyli jest biegły i ma dwóch asystentów, jednego asystenta. I chyba nawet może tego nie rozważając, myśląc, że to wszystko może być bardzo drogie, ale zdają sobie sprawę, że to jest sprawa przyszłości.

10. **Proszę ustosunkować się do następujących stwierdzeń:**

Wyszczególnienie	1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Nie mam zdania	5 Raczej tak	6 Tak	7 Zdecydowanie tak
Stosowanie przez audytora w procesie badania algorytmów/narzędzi opartych na sztucznej inteligencji wpływa na ryzyko audytu.							x
Stosowanie przez klienta programów finansowo-księgowych opartych na sztucznej inteligencji wpływa na ryzyko audytu.							x
Wyższe ryzyko audytu związane jest ze stosowaniem AI przez klienta		x					
Wyższe ryzyko audytu związane jest ze stosowaniem AI przez audytora		x					
W obu przypadkach ryzyko jest takie samo						x	

Proszę uzasadnić swoje stanowisko. (*free text)*

Ad. 1 - Tutaj, bym odpowiedziała na pierwsze pytanie i tak, i nie. Bo ważne jest jak są zaprogramowane algorytmy. Czyli jeżeli mamy no tą pewność, że algorytm jest dobry, to uważam, że zdecydowanie ryzyko jest ograniczone.

Ankieter - Czyli w zasadzie wpływa, ale ogranicza to ryzyko, tak?

Tak, bo jeżeli mamy pewność, jest to program licencjonowany i mamy algorytmy - jeżeli dobrze rozumiem to pytanie - dobrze ustawione, czyli wiemy czego oczekujemy i mamy to odpowiednio zrobione, to wówczas uważam, że ogranicza ryzyko, bo tutaj jest taki obiektywizm.
Ankieter - Czyli wpływa, ale w ten sposób, że ogranicza właśnie to ryzyko? Tak? Dobrze rozumiem?
Tak
Ad. 2 - Kolejne jest teraz od drugiej strony, i powiem pani, że nie miałam do czynienia z taką sytuacją. Myślę, że bym chyba tak samo odpowiedziała, jak przy audycie. Bo jeżeli, no najczęściej, przynajmniej jak ja w praktyce się spotykałam, to była taka sytuacja, że błędy to ludzie robią.

Podsumowanie: Tak jak mówiłam, po prostu sztuczna inteligencja, moim zdaniem, wprowadza ten czynnik obiektywizmu.

11. Proszę ustosunkować się do następujących stwierdzeń:

Wyszczególnienie	1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Nie mam zdania	5 Raczej tak	6 Tak	7 Zdecydowanie tak
Stosowanie AI przez audytora i/lub klienta powinno wpływać na wysokość opłaty za audyt (wynagrodzenia za audyt)						x	
Stosowanie AI przez klienta powinno wpływać na wzrost wysokości opłaty za audyt						x	
Stosowanie AI przez audytora powinno wpływać na wzrost wysokości opłaty za audyt						x	

Proszę uzasadnić swoje stanowisko. (*free text)*
Zawsze technologia wpływa na wynagrodzenie, ale myślę tak, że na rynku – bo nie mam rozeznania na rynku - ale patrząc na procesy i na wdrażanie różnych rzeczy, to w pierwszej fazie wszystko jest bardzo drogie, co się przykłada dalej na ceny oferowanej usługi. Jeżeli to już jest dostępne, to wtedy w mniejszym zakresie powinno mieć taki wpływ. Tak myślę. Tak bym uważała zwyczajnie i życiowo podchodząc do sytuacji.

Ad. 1 - Przez audytora - w pewnym sensie powinno, bo to byśmy traktowali jako narzędzie.
Ad. 2 - Przez klienta - to jest też z tym związane, że na przykład audytor nie ma odpowiednich narzędzi, a klient ma. Czyli jeżeli to nie jest powszechne, to uważam, że ma wpływ na cenę.
Ad. 3 – T też taka sama sytuacja, przy założeniu, że to jest rzecz wyjątkowa, czyli tak jak mówiłam, jak się później upowszechni. Czyli zróbmy też „tak".

Wpływ – zależy jakie jest zaawansowanie i jakie upowszechnienie sztucznej inteligencji. Bo nie miałam takich programów. Koleżeństwo właśnie mi przekazywali z takich zaawansowanych – bo tak to rozumiemy tę sztuczną inteligencję? To jest taka sytuacja, że mogą sobie na to pozwolić firmy, które mają lepszą pozycję na rynku. To jeżeli jest taka nierówność w wyposażeniu firm oferujących daną usługę, to wtedy uważam, że to ma wpływ na cenę usługi.

Uzupełnienie do pytania 11 (dokonane w podsumowanie, w pytaniu 14).
Jeżeli klient używa narzędzi ze sztuczną inteligencją i zaawansowanych, to wówczas biegły rewident powinien rozważyć – ja bym tak zrobiła - że do tego badania trzeba wziąć specjalistę. Bo już nie można na sobie polegać, bo biegły przede wszystkim finansowy kierunek, a to jest narzędzie, które stosuje firma. I tu bym może tak adwersowała do tej odpowiedzi, czy ta cena audytu jest związana ze stosowaniem

sztucznej inteligencji przez klienta. Tu może tak wpływać, że może wpływać na zwiększenie, kiedy trzeba mieć jeszcze eksperta. Konieczność zatrudnienia eksperta wpłynie na finanse.
Dla przykładu firma by miała pakiety wierzytelności, czy też bank – taka skomplikowana jednostka. Biegły nie czuje się ze wszystkich tematów ekspertem. Banki mają wiele zaawansowanych programów do obsługi. I jest tysiące transakcji. Biegły wówczas polega na zbadaniu, czy te programy, i ta kontrola tam działa dobrze. Bo jeżeli to potwierdzi, a to są wielokrotne transakcje, to może polegać na tym i już nie będzie wybierał prób takich wiarygodności. Zbada jeszcze trendy jakie są, czy to jest zgodne z jego oczekiwaniami. A jak będzie mała firma, będzie miała tysiąc transakcji, tak przyjmijmy, to biegły tutaj kontroli się przyjrzy, ale w małej firmie nic nie jest sformalizowane i trzeba pochodzić trochę, by się przyjrzeć jaka jest kultura organizacji, czy tutaj jest takie etyczne podejście, ale będzie badał konkretne dokumenty, będzie do nich docierał, wybierze tą próbę 50 dokumentów, czy 100 dokumentów. Tak że tu jest ta ważna kwestia eksperta. I wracając teraz do tego, jakby firma może też mieć eksperta, zatrudnić, bo to się nazywa ekspertem kierownictwa, i wówczas mamy taki standard międzynarodowy, że biegły musi ocenić jakby reputację i kompetencje tego eksperta, no i założenia przyjęte przez tego eksperta np. do analizy jakichś danych agregowanych przez tą sztuczną inteligencję. Tak że z tym tutaj jest takie powiązanie, bo tak bym widziała – zaawansowana technologia, a zaawansowana technologia potrzebuje specjalisty. Bo np. ja bym nie mogła powiedzieć: tak, to dobrze działa. Nie jestem fachowcem w tej dziedzinie. Tyle tytułem uzupełnienia.

12. W naszej pracy proponujemy rozszerzenie klasycznego modelu ryzyka audytowego o ryzyko sztucznej inteligencji w następujący sposób:

Audit Risk = Ryzyko nieodłączne x Ryzyko kontroli x Ryzyko przeoczenia x Ryzyko AI

gdzie: *Ryzyko AI = Ryzyko AI audytora x Ryzyko AI klienta*

Pytania do rozmowy:

12 a) Czy w Pani/Pana opinii takie rozszerzenie modelu jest uzasadnione? Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

Właśnie tak się teraz zastanawiam, bo jest to oparte na algorytmach, czyli jeżeli będą dobre, to po prostu jest okej i badamy proces. Ale jeżeli będzie błąd, to od razu będzie to błąd systemowy. Ale takie rozszerzenie, powiem pani, musiałabym się jeszcze zastanowić. Jeżeli bym miała narzędzia do badania tego, takie odpowiednie, to moim zdaniem to by zostało ambiwalentne, to ryzyko audytu. Zaskoczyło mnie takie podejście.
Na pewno bym badała to ryzyko. I np. gdyby była możliwość zbadania – bo też teraz się przyglądamy – może te programy finansowo-księgowe one nie są aż tak zaawansowane, ale duże firmy mają narzędzia, żeby sprawdzić, czy operacje na dużych zbiorach, czy nie ma odchyleń. Na pewno bym zwróciła uwagę na ten obszar, ale nie wiem, jaką wagę bym nadała. Bo to też zależy – bo zgodnie z osądem oceniamy to ryzyko, do firmy.

12 b) Czy według Pani/Pana wiedzy taki model (rozszerzony) jest już obecny w praktyce?

Ja się nie spotkałam. I też jak kontrole robiłam, to takiego wpływu nie identyfikowano. Też może to akurat były firmy, które nie stosowały sztucznej inteligencji. Bo jak byśmy ją zdefiniowały?
Ankieter – Bardziej zaawansowane (wyjaśnienie)
Powiem pani tak, że jeśli by przyjąć, że to jest rzeczywiście bardziej zaawansowane, to może takim osądem trzeba się pokierować, po prostu poanalizować jaki zakres czynności wykonuje sztuczna inteligencja. A z drugiej strony, osoba która bada, musi mieć rozeznanie w tej technologii. Powiedzmy

tak, mamy wielki bank, jak mamy wielki bank, to wszystko jest oparte na automacie, zautomatyzowane. Nie wiem, czy już stosują jakąś sztuczną inteligencję, ale na pewno wtedy biegły rzeczywiście skupia się i wtedy to ryzyko zakłada. Bo mamy takie procedury, że wybierzemy jakąś próbę, powiedzmy tych transakcji wykonanych, i wówczas, jeżeli coś by wyszło nieprawidłowo, można rozszerzać. Ale na pewno to przyspiesza audyt. Bo jak ma audytor odpowiednie narzędzie, to łatwiej to robi. Właśnie dzisiaj mieliśmy takie szkolenie z panią z NIKu i właśnie mówiła, jak dawniej kontrolerzy ślinili kartki. A teraz można korzystać z takich specjalnych programów. Myślę, że na pewno – nie wiem jaką wagę bym nadała temu ryzyku - ale na pewno bym na to zwróciła uwagę. Choć mówię, jeżeli korzysta sztuczna inteligencja i poznała algorytmy i elementy, które może wykonywać, to uważam, że tu jest mniejsze niebezpieczeństwo, niż działanie człowieka.

12 c) *Jeśli odpowiedzi na powyższe pytania (jedno lub oba) były twierdzące, dodatkowe pytanie:* **Nasze badanie nie potwierdziło związku między wysokością wynagrodzenia biegłych rewidentów a stosowaniem sztucznej inteligencji przez klienta. Co może być tego przyczyną?** ***(free text)***

To co mówiłam wcześniej, że już upowszechniona jest ta sztuczna inteligencja, i że to stało się normą. Czyli jak mamy właśnie taki element, to on nie wpływa na tą cenę. Tak myślę. Bo gdyby trzeba było się w coś wyposażać dodatkowo, żeby takiemu klientowi usługę wykonać, to wtedy miałaby cena znaczenie. Ale to trzeba mieć fachowców wtedy. A kiedy ma się też takie narzędzia, to moim zdaniem to nie powinno tak specjalnie wpływać na cenę. Z drugiej strony, przy badaniu, i my też byśmy mieli sztuczną inteligencję, i byśmy jej wierzyli, to powinno obniżyć cenę usługi. Tak mi się wydaje.

13. Proszę uszeregować czynniki uwzględnione w zaprezentowanym modelu rozszerzonym według ważności - uwzględniając ich wpływ na ryzyko audytu, **przy założeniu, że 1 oznacza czynnik najbardziej istotny (najważniejszy), 5 – czynnik najmniej istotny. (Uszeregować od najważniejszego do najmniej istotnego).**

Czynnik	Ważność czynnika (1-5) Uszeregować od najważniejszego do najmniej istotnego
Ryzyko nieodłączne	2
Ryzyko kontroli	1
Ryzyko przeoczenia	3
Ryzyko AI audytora	5
Ryzyko AI klienta	4

Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. (*free text)*

Uzasadniłabym tylko, że jako audytora jakby najmniejsze, bo ono się zawiera w tym ryzyku przeoczenia, które już jest wyżej przeze mnie uszeregowane. I to też nie jest tak, żeby audytor – audytor przemyśli, zanim sztuczną inteligencję zastosuje. Czyli będzie miał to rozeznanie, dlaczego tą sztuczną inteligencję stosuje i jaką. A dlatego klient jest przedtem, no bo będzie musiał się z tym rozeznawać.

14. Czy jest coś, co chciałby/chciałaby Pan/Pani dodać/podkreślić w kwestii omawianej problematyki badawczej? *(free text)*

To bardzo ciekawe, bo i koleżanka nie przekazała dokładnie, o czym będziemy rozmawiać. Dla mnie to jest bardzo ciekawe, bo wykorzystanie sztucznej inteligencji to jest automatyzacja pewnych procesów. I na audycie np. to uważam, że zyskałoby się czasu, mając takie narzędzia, na to, żeby się zająć takimi

sprawami, których sztuczna inteligencja nam nie zbada – czyli otoczenie, atmosfera w firmie, etyka, kultura firmy, a te wszystkie procesy, które można by przebadać przy wykorzystaniu sztucznej inteligencji poszłyby szybko i by można było z tego wnioski wyciągać. To jest przyszłość i to by było super. Bo teraz dużo na audycie czasu zajmuje – audytorzy, biegli różnymi narzędziami dysponują, a tak jak mówię, mniejsze firmy pracują ciągle w plikach Excel, to już tak trochę nie te czasy. Bo to zabiera dużo czasu, i rzeczy mechaniczne powinny być zrobione jak najszybciej, żeby mieć czas na rozeznanie tej pozostałej sytuacji, otoczenia.